

Kees Kort, Een jongen in Indië

De memoires van een dienstplichtig huzaar 1947-1950 ¹

door Frans Holtkamp

Kees Kort als negentienjarige vlak voor zijn uitzending naar Nederlands-Indië

Kees Kort, Een jongen in Indië bevat de memoires van een ‘Rijswijker in hart en nieren’ die tussen november 1947 en september 1949 als dienstplichtig huzaar gediend heeft in Nederlands-Indië. ² In zijn ontboezemingen blijkt hij niet gelukkig met de rol die Nederlandse overheid toentertijd, maar ook daarna, gespeeld heeft. Het gevoel als veteraan in de steek te zijn gelaten kleurt zijn verhaal. Met de historische kennis van nu weten wij dat hij gelijk heeft. Kees is, zoals al zijn strijdmakkers, in een verkeerde film terechtgekomen. Daarover gaat het eerste hoofdstuk van dit artikel. Het tweede zoomt in op zijn memoires.

1. Een langzaam kantelende visie op 1945-1949

Vlak na de Tweede Wereldoorlog zijn de Britten als overgangsmacht in Indonesië actief. De Nederlandse overheid doet er alles aan om de touwtjes weer zo snel mogelijk in handen te krijgen en het gezag aldaar te herstellen. Ze meent, dat de meeste Indonesiërs daar naar uitkijken. In werkelijkheid is tijdens de driejarige Japanse bezetting de situatie in de oude kolonie drastisch gewijzigd. Er is een hevig verlangen naar onafhankelijkheid ontstaan. Soekarno en Mohammed Hatta roepen op 17 augustus 1945 eenzijdig de Republiek Indonesië uit. Naast het officiële Indonesische leger, later ‘Tentara Nasional Indonesia’ (TNI) geheten, zaaien ongeregelde paramilitaire organisaties en bendes opgehitste en oorlogszuchtige jongeren dood en verderf onder Nederlanders en allen die van collaboratie met hen verdacht worden. ³ Om aan al die ‘opstandigheid’ een halt toe te roepen en de orde te herstellen, worden veel dienstplichtigen naar Indonesië gestuurd. Tijd om zich goed voor te bereiden ontbreekt. De Nederlandse overheid spreekt eufemistisch van ‘politioele acties’. De eerste is van 21 juli tot 5 augustus 1947, de tweede van 19 december 1948 tot 5 januari 1949. De Nederlandse militairen en de ‘oude rotten’ van het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger (KNIL) – er zijn op een gegeven ogenblik 200.000 manschappen actief – blijken uiteindelijk niet in staat het tij te keren. Mede onder buitenlandse druk, vooral van de Verenigde Staten, draagt Nederland op 27 december 1949 de soevereiniteit aan Indonesië over. Het wordt als een nederlaag ervaren. Jarenlang is ‘Indië’ een taboe.

Na twintig jaar wordt het ‘grote zwijgen’ doorbroken. Psycholoog en oud-soldaat Johan Engelbert Hueting, toentertijd als dienstplichtig infanterist en medewerker van een militaire inlichtingendienst bij de strijd betrokken, legt belastende verklaringen af over extreem militair geweld van Nederlandse zijde in Indonesië. Onder andere *Achter het nieuws* van de VARA besteedt er aandacht aan.

De onthullingen van Hueting slaan in als een bom! Er komen veel reacties binnen, vooral van medeveteranen. De meesten zijn het met Hueting eens en geven soortgelijke voorbeelden. Een ander deel van de oud-soldaten ontkent Hueting's uitspraken, is boos en voelt zich verraden. Er zijn zelfs doodsbedreigingen van enkele boze veteranen. Met vrouw en kinderen moet Hueting onderduiken. Dit alles illustreert hoe controversieel er eind jaren zestig gedacht wordt over de rol van Nederland in Indonesië tussen 1945 en 1949.

In twee extra uitzendingen laat de VARA nog meer veteranen, overwegend anoniem, aan het woord: burgerambtenaren, politici, wetenschappers, oorlogscorrespondenten en legerpredikanten. Uiteindelijk stromen 885 brieven van kijkers, vaak emotioneel gekleurd, bij de redactie van *Achter het nieuws* binnen. Dit resulteert in de zogenaamde *Excessennota* van regeringswege waarin ruim honderd vermoedelijke of feitelijke geweldsdelicten door Nederlandse militairen aan het licht worden gebracht.

In de jaren daarna moet nog veel meer geschreven en onthuld worden om de overheid in beweging te krijgen, zoals de studie *Ontsporing van geweld* van Jacques van Doorn en Wim Hendrix.⁴ De masterscriptie van Harm Scholtens over het bloedbad van Rawagede leidt zelfs tot een rechtszaak van Indonesische nabestaanden.⁵ Gedaagde is de Nederlandse overheid. Zij verliest het proces.

In september 2016 verschijnt de lijvige en zeer gedetailleerde studie *De brandende kampongs van generaal Spoor* van de Zwitsers-Nederlandse historicus Rémy Limpach. Hij heeft de tijd mee: inmiddels zijn veel betrokkenen bij de toenmalige strijd in Indonesië overleden en worden steeds meer archieven openbaar. Wat nu aan ambtelijke stukken beschikbaar is, bestudeert hij zeer uitgebreid en minutieus. Ook dagboeken, memoires en brieven behoren tot zijn bronnen. Limpach: 'Ik ben daarin duizenden gevallen van extreem geweld tegengekomen. Alle vormen van geweld die je je kan voorstellen. Martelingen, verkrachtingen, het doodschieten van gevangenen en het platbranden van dorpen. (...) Er was te weinig materieel. Militairen moesten grote gebieden controleren, met veel te weinig manschappen. Dat zorgde ervoor dat de militairen uitgeput en afgemat raakten. Door slopend lange patrouilles kregen ze een kort lontje'.⁶

Hoofdverantwoordelijken zijn de regeringen van Den Haag én Batavia. Zij beginnen de oorlog, grijpen niet in en keuren het beleid goed. Limpach: 'Ze hebben ook te weinig middelen en mankracht ter beschikking gesteld, en dat werkte het ontstaan van extreem geweld in de hand'. Daarom past bij het toegepaste oorlogsgeweld niet het woord 'excessen', maar de termen 'structureel' en 'systematisch'.

Limpach benadrukt dat het merendeel van de Nederlandse militairen zich correct gedragen heeft. De minderheid die geweld gebruikt is, afgezet tegen de grootte van het bezettingsleger, aanzienlijk. Dat draagt ertoe bij, dat aan Indonesische zijde een veelvoud aan slachtoffers valt, zo'n honderdduizend. De Nederlandse militairen hebben 'slechts' zesduizend doden te betreuren.

Tijdens de Tweede Politie Actie rukken Nederlandse militairen ten zuiden van Djokjakarta op, 19 december 1948.

Benadrukt moet worden, dat niet alleen aan Nederlandse maar ook aan Indonesische zijde, zowel door ongeregelde troepen van vooral geradicaliseerde jongeren tijdens de Bersiap als door het geregelde leger TNI, extreem geweld is gebruikt. Het beeld is uiterst complex: Nederlandse vrijwilligers en dienstplichtigen van de Koninklijke Landmacht en marine strijden naast het door de wol geverfde Koninklijk Nederlands-Indisch Leger (KNIL) tegen de Indonesische nationalististen. De gewelddadigheden verlopen vaak via etnische lijnen: ook Chinezen, communisten en Ambonezen zijn doelwit. De strijd is, afhankelijk van het ingenomen perspectief, eigenlijk van alles tegelijk: koloniale oorlog, onafhankelijkheidsoorlog, revolutie, burgeroorlog, guerillaoorlog .....

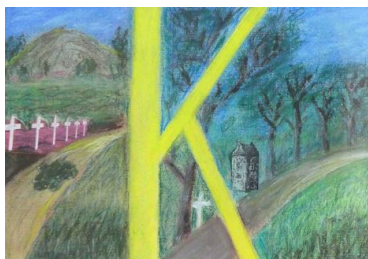
Pas na zeventig jaar besluit de Nederlandse overheid tot grootschalig onderzoek en financiële ondersteuning daarvan. ‘De insteek van het kabinet is een breed onderzoek, waarbij ook wordt ingegaan op zaken die niet volledig aan bod zijn gekomen in eerdere studies’, vermeldt het persbericht. Anno 2019 voeren drie instituten dit onderzoek uit: het Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde (KITLV) in Leiden, het Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH) in Den Haag en het NIOD Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies in Amsterdam.⁷

Wat zal dit brede onderzoek opleveren? Officiële erkenning van de fouten die destijds gemaakt zijn? Excuses van regeringswege voor de naar schatting honderdduizend slachtoffers aan Indonesische zijde? Erkenning van 17 augustus 1945 als dé datum van de Indonesische onafhankelijkheid in plaats van 27 december 1949? Nog meer financiële vergoedingen aan nabestaanden in Indonesië? Meer begrip voor de nu nog levende Indië-veteranen?

2. Kees Kort, Een jongen in Indië

Een levenslange passie

Het Rijswijkse landgoed ‘Te Werve’ is Kees’ passie. Die begint in 1942 als hij door Shell als leerling-tuinman in dienst wordt genomen. Hij zal er heel zijn leven blijven en er de sportvelden onderhouden in de periode dat Shell het gebied voor ontspanningsdoeleinden voor eigen personeel in gebruik heeft. Nu nog leeft hij zijn hartstochtelijke verknochtheid aan Te Werve uit als kartrekker van een groep vrijwilligers die het landgoed, inmiddels in handen van ‘Event Company’, onderhoudt. Vlak na het overlijden van zijn vrouw Henny in 2000 zegt Bart Tent, zijn trouwe vriend en medevrijwilliger, tegen hem: ‘Waarom probeer je je zinnen niet een beetje te verzetten door je herinneringen aan je militaire diensttijd op te schrijven?’ Kees draait een paar dagen om dit advies heen en zet dan zijn eerste zin op papier: ‘In de zomer van 1946 kreeg ik een oproep om gekeurd te worden voor militaire dienst’. Dan vloeit heel de tekst uit zijn pen en zo ontstaat *Kees Kort, Een jongen in Indië*.

Veelzeggend is de pasteltekening aan de binnenkant van het boek, ooit gemaakt op de schilderclub van Te Werve. De tekening is een complete autobiografie. Je ziet een landschap dat hij in twee helften heeft verdeeld, met op de linkerhelft een landweg in een tropenlandschap en in de berm ervan zes witte kruizen. Die symboliseren de zes makkers die hij in Indië heeft verloren. Op de rechterhelft, het Nederlandse deel, heeft hij de duiventoren van Te Werve afgebeeld, als metafoor voor zijn verbondenheid met dit unieke landgoed waarmee hij op het moment van dit artikel vijfenzeventig jaar verbonden is. Links onder de toren zien we een kruis onder een boom, dat zijn overleden echtgenote Henny voorstelt. De vier bomen rechts daarvan verbeelden zijn kinderen Kees, Mary, Ineke en Els.

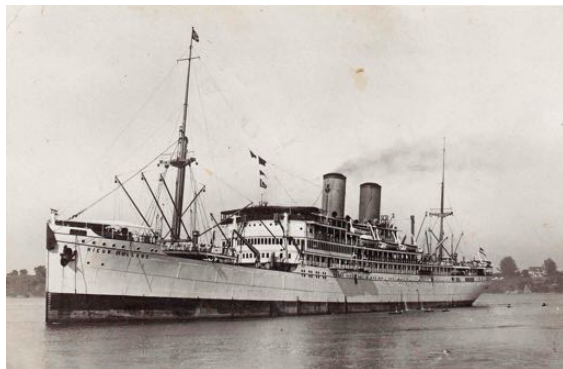
Amersfoort en Bergen op Zoom

Kees wordt gekeurd voor militaire dienst in de Falckstraat in Den Haag. Dit duurt twee dagen. Een half jaar later wordt hij opgeroepen zich op 25 februari 1947 in de Adolfkazerne in Amersfoort te melden. Vanwege de strenge winter wordt het 25 maart. Zijn bestemming is het 3^e eskadron van het 2^e regiment Huzaren van Bo-reel. Hij komt in het 2^e stormpeloton. Dit is een verkenningsregiment uitgerust met pantservoertuigen. Als huzaar, van oorsprong een lichtbewapende ruiter, is hij herkenbaar aan zijn zwarte baret. Allereerst wordt er aan de conditie gewerkt: lange marsen afleggen, stormbaanlopen enzovoort. Van 6 tot en met 18 mei volgt hij in de Oranje-Nassaukazerne te Bergen op Zoom een stoomcursus in het opsporen en onschadelijk maken van allerlei soorten bommen, van granaten tot en met boobytraps. Spijtig merkt hij op: 'Toen mijn broer Antoon ging trouwen kreeg ik daar geen verlof voor. Na de dienst had ik er naartoe gemogen, maar ik zou dan 's avonds weer terug in de kazerne hebben moeten zijn. Dat had nog wel gekund, maar een ander probleem was dat er toen weinig treinen reden'. Na deze opleiding maakt Kees zich gereed voor zijn vertrek naar Indië: inenting en halen, tropenkleding in ontvangst nemen enzovoort.

Het peloton van Kees te Amersfoort in maart 1947

Zeereis

Vertrek uit Amsterdam met de 'Nieuw Holland'

Op 28 oktober 1947 gaat Kees aan boord van de 'Nieuw Holland', een vrachtschip van de 'Koninklijke Paketvaart Maatschappij' (KPM) met passagiersaccommodatie. Hij is een van de eersten en krijgt een band om de arm met de letters SP, dit is 'scheepspolitie'. Met enkele anderen moet hij onder de vele strijdmakers die na hem inschepen de orde bewaken. Hij controleert onder andere of er niet op verboden plekken gerookt wordt. Om 17.00 uur gaan, onder het klinken van het *Wilhelmus*, de trossen los. De reis is begonnen. Henny, waar hij nog maar net verkering mee heeft, broer Henk, overige familieleden en bekenden zwaaien hem uit op de pier van IJmuiden. De Golf van Biskaje blijkt inderdaad winderig, de rots van Gibraltar verdwijnt bijna in het duister van de vallende nacht, in de mooie haven van Algiers wordt water en proviand ingeslagen, het Suezkanaal betekent varen op halve kracht, de Rode Zee jaagt de temperatuur behoorlijk omhoog en de Indische Oceaan blijkt oersaai. Een welkome onderbreking is de komst van Neptunus bij het passeren van de evenaar op 11 november. Enkelen worden niet al te zachtzinnig gedoopt.

Op 25 november bereikt het schip de meest westelijke stad van Indonesië, Sabang, dat deel uitmaakt van de provincie Atjeh (Sumatra). Voor het eerst ontvangen de militairen post aan boord. Kees is niet onverdeeld verheugd: ‘Dat was weer een rotstreek van die heren uit Den Haag, ze hadden er geen geld voor over om de post naar andere havens te sturen die wij gepasseerd waren’. De jongens gaan voor het eerst aan wal in ‘ons Indië’ en kijken hun ogen uit: bomen, planten, cultuur, mensen, alles is anders dan zij gewend zijn. ’s Avonds gaan ze weer aan boord voor het laatste stukje zeereis richting Tandjong Priok, de haven van Batavia. Daar komen ze op 28 november aan. Auto’s staan gereed om de militairen naar Tjililitan 2 te rijden, een kampement van overwegend bamboe en rieten daken. Er wordt een barak toegewezen. Eenieder neemt, voor de duur van heel het verblijf in Indonesië, een veldbed en klamboe in ontvangst.

Kade van Sabang op Sumatra

Cursus, KNIL en kerst

Op 13 december gaat Kees met elf makkers voor een geniecursus naar een ander kamp: Tjililitan 1. Zij worden ondergebracht bij een onderdeel van het KNIL dat hoofdzakelijk uit Ambonezen en Menadonezen bestaat. Hun vrouwen wonen bij hen. De omgang met hen wordt als prettig ervaren. Zij leren de Hollandse jongens onder andere bruggen bouwen met natuurlijke materialen zoals klapperbomen.

De jongens vieren er hun eerste kerst in de tropen. Na het bijwonen van de nachtmis speciaal voor militairen in de kathedraal van Buitenzorg (Bogor) kunnen zij zich te goed doen aan krentenbrood en chocolademelk. Het hoogtepunt op eerste kerstdag is het uitstekende en uitgebreide door baboes verzorgde diner, gevolgd door het uitpak-

Baboes aan het koken

ken van de kerstpakketten. Elk pakket is voorzien van naam en adres van wie het betaald heeft, in het geval van Kees de heer Riemstra uit Den Helder. Wat is Kees na het uitpakken rijker? Vijftig sigaretten, drie repen chocolade, een pak Sano Vita, een blik boterkoekjes, een pak scheermesjes, een stuk scheerzeep, een rol pepermunt, een kalender en een foto van het koninklijk gezin.

Wagencommandant

Op 22 februari 1948 keert Kees terug naar zijn eigen 2e peloton, inmiddels verhuisd naar een theeplantage in Tjigombang ten zuiden van Buitenzorg. Zijn ‘stormsectie’ onder bevel van Jetse de Vries beschikt over twee 15-CWT’s met zes man per pantservoertuig. Kees wordt wagencommandant van één van de twee voertuigen. Zijn chauffeur is Frans Schreuder. Er breekt nu een periode aan van patrouille lopen en hinderlagen leggen. Dit laatste

Klaar voor patrouille

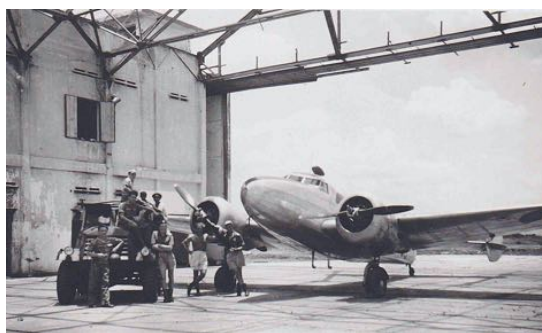
gebeurt na berichten over ‘peloppers’ – dit zijn Indonesische verkenners of guerrillastrijders – die in de buurt zijn.

Oost-Java

In mei 1948 komt vrij plotseling het bericht binnen dat Kees en zijn makkers naar Oost-Java moeten verhuizen. Op 3 juni schepen zij in te Batavia en drie dagen later gaan ze in Soerabaja aan wal. Het peloton gaat met de trein naar Malang. De jongens komen in een vrij grote kazerne terecht en worden ingedeeld bij het onderdeel 4-5 RI (Regiment Infanterie). Kees over die periode: ‘Ik moest in juli weer naar een pionierscursus, daar moesten wij een echt mijnenveld ruimen en grote partijen explosieven opblazen’. Maar Malang, een aantrekkelijke stad met een behaaglijke temperatuur vanwege haar hoge ligging, biedt ook vertier: de jongens pikken er graag een filmpje of genieten er van een rijsttafel ‘met wel elf gangen’.

‘Schiphol’, bevordering en eerste dode

Kees en zijn peloton komen uiteindelijk op het niet meer gebruikte vliegveld Singosari terecht, ‘Schiphol’ gedoopt. Vanuit deze ‘uitvalsbasis’ worden hij en zijn makkers weleens voor enige weken op de buitenpost in Petoengewoe geplaatst. Kees: ‘ (...) deze was gelegen bij de demarcatielijn. Dit was de afscheiding met het republikeinse gebied, wij moesten infiltranten zien tegen te houden. Dit waren erg afgelegen posten,

Vliegveld 'Schiphol' in Singosarie

die je dikwijls niet geheel met auto's kon bereiken, dus moest het laatste stuk gelopen worden. Wachtlopen was daar bijna iedere dag aan de orde, omdat je maar met een kleine bezetting was. Als je dan alleen in die donkere tropennacht daar liep, vond ik dat nooit een pretje. Soms deed je het wel met z'n tweetjes, maar dan was je wel vier uur in touw’.

Op 1 oktober 1948 wordt Kees bevorderd tot huzaar eerste klas. Zijn soldij stijgt van *f* 54 naar *f* 64. Inmiddels is ook zijn dienstplichtige broer Henk in Indonesië aangekomen. Hij is gelegerd in Chiribon in Midden-Java. Elkaar bezoeken zit er, vanwege de enorme afstand, niet in. Soms is Kees even terug in Malang en dat betekent altijd ontspanning. Vooral de voetbalwedstrijden waardeert hij: ‘Dat gebeurde in een echt stadion met dikwijls aardig wat publiek. Ik speelde ook mee in het eskadronselftal en heb weleens gespeeld tegen Koos Alkemade, wiens vader een groentezaak had in de Herenstraat in Rijswijk. Met hem had ik vroeger samengespeeld bij de Rijswijkse club KRVC Vredenburg’.

De laatste rustplaats van Ab Stuur

In die tijd valt in het peloton van Kees de eerste dode: Ab Stuur. Er slaat een Ford Lynx om, Stuur komt onder het voertuig terecht en is op slag dood. Kees en zijn kameraden dragen hem naar zijn laatste rustplaats.

Tweede Politionele Actie

Omdat de onrust in Indonesië toeneemt, de demarcatielijn vaker overschreden wordt en de infiltraties en beschietingen toenemen, besluit de Nederlandse regering tot de Tweede Politonele actie. Deze begint op 19 december 1948. De strategie is als volgt: Nederlandse troepen moeten het resterende grondgebied van Java en Sumatra binnentrekken en daar posities innemen, het Republikeinse bolwerk Jogjakarta moet bij verrassing worden ingenomen – men hoopt na inname de Indonesische regering en legerleiding aldaar gevangen te kunnen nemen – maar vóór alles moet de TNI op Midden-Java omsingeld en uitgeschakeld worden. Daarmee zal de Republiek Indonesië feitelijk ophouden te bestaan en wordt de wereldgemeenschap aldus voor een voldongen feit geplaatst. Kees en zijn kornuiten rukken niets vermoedend – niemand weet nog dat het een mislukking zal worden – op: ‘De opmars die wij moesten uitvoeren, verliep door onze grote overmacht vrij voorspoedig. Alleen had de TNI op het eerste stuk veel bommen op de weg gelegd, wel tachtig stuks. Deze trokken wij dan met een Ford Lynx weer van de weg af. Ook heb ik toen een paar bommen onder bruggen vandaan gehaald, hierdoor is er op dat stuk geen enkele brug opgeblazen. De republikeinse strijders kozen meestal bij het zien van onze pantserwagens het hazenpad, het mooiste was dat zij dan hun schoenen achterlieten, want op blote voeten konden zij harder lopen. Op 21 december bereikten wij Blitar. Deze stad kregen wij snel in handen, alleen werd het daarna onrustig in de stad, met veel beschietingen. Hierbij vielen twee doden en vier gewonden. Een van de gesneuvelden was huzaar Nies van ons peloton’. Peter Nies – hij is de tweede kameraad die Kees verliest – wordt begraven in een kloostertuin.

In de volgende stad, Kediri, moeten Kees en zijn kameraden enige weken blijven om andere onderdelen van het Nederlandse leger ondersteuning te geven. ‘Bij het begeleiden van een konvooi kwamen wij bij een brug. Aan de overzijde stonden soldaten van een ander konvooi, die hadden iets verdachts gezien aan de brug en durfden er niet overheen, zij hadden geen pionier bij zich. Dus moest ik erop af om te kijken wat er aan de hand was. Ik ging naar de brug en het eerste wat ik zag aan de overkant was Piet Kloosterman, een jongen uit Rijswijk, die zes huizen verder op de Rembrandtkade woonde. Ik ben de brug gaan onderzoeken, maar het bleek niks te zijn, de pelopors hadden alleen maar een lege thermosfles onder de brug gebonden. Zulke geintjes hadden zij wel meer, maar je mag geen risico nemen. Als ik Piet Kloosterman later in Nederland tegenkwam, vroeg hij altijd om een thermosfles’.

Na Kediri bereikt Kees’ peloton Madioen. ‘Deze plaats was door de mariniers bezet, of bevrijd, hoe je het ook wilt noemen. Nu moesten wij met nog wat andere onderdelen dat gebied onder controle proberen te houden. Het zou uiteindelijk mijn moeilijkste tijd gaan worden. Ik werd toen op een Ford Lynx geplaatst. Dat werd dan ook altijd de voorste wagen, omdat ik moest kijken of de weg vrij

De Ford Linx met chauffeur Charles Beishuizen en Kees (rechts)

was van bommen en obstakels. Als chauffeur zat bij mij Charles Beishuizen, samen hebben wij heel wat kilometers afgereden. In dit kleine pantserwagentje zat je maar met zijn tweeën. Het werd nu een tijd van konvoien begeleiden en *sweepen* van de weg voordat er colonnes overheen konden gaan ('sweepen' is de benaming voor het schoonhouden van de weg van bommen en mijnen)'.

Nog vier doden te betreuren

Met zijn kameraden loopt Kees (midden) regelmatig patrouille.

Na Madioen volgt de buitenpost Ngandjoek. Naast het regelmatige patrouillelopen en sweepen vinden er ook 'spannende' gebeurtenissen plaats: zo rijden Kees en Charles met hun Ford Lynx een keer op een mijn. Wiel en remvoering kapot, maar geen persoonlijke ongelukken, op een klein splintertje achter Kees' oor na. Zo komt er op een dag een bericht binnen dat de 'vijand' in een afgelegen kampong een heleboel Chinezen gevangen houdt. Kees en zijn peloton eropaf. Bij aankomst blijkt de 'vijand' gevlogen en kunnen zo'n tachtig Chinezen weer opgelucht ademhalen. 'Wat er met hen gebeurd zou zijn als wij ze niet bevrijd hadden, weet ik nog zo net niet.'

Op de lange terugmars vindt weer een ongelukje plaats: het peloton wordt beschoten, Kees wil actie ondernemen, pakt z'n stengun, maar die zit vast en weigert dienst. Bij het losmaken gaat het wapen af. Gelukkig komen de kogels voor zijn voeten terecht. Niet elk ongeluk loopt goed af. 'Toen wij terug waren in Ngandjoek', vertelt Kees, 'hoorden wij het tragische bericht dat met het uitgraven van een trekbom die bom ontploft was. Ondanks het feit dat de draad doorgesneden was, ontplofte de bom toch. Achteraf bleek dat er aan de andere kant van de weg nog een draad gezeten had die werd afgetrokken door de pelopors. Jan Oosterholt, Kees Slabbekoorn, wachtmeester Lindeman en korporaal Moesker werden daarbij gedood. De verslagenheid was zeer groot, en dan praat ik niet over onze woede. We hadden vrienden verloren waar we al twee jaar lief en leed mee deelden. Ik moest, of ik wilde of niet, het karwei toen ook nog afmaken, want de konvoien moesten toch doorgang vinden! Dit waren momenten die ik nooit zal kunnen vergeten. Ik had ook een van hen zijn. Of ik misschien wél het geluk had gehad de goede draad door te knippen, zal ik nooit te weten komen'.

Op 19 maart 1949 worden de vier vrienden in Madioen met militaire eer begraven. Ook militairen van andere legeronderdelen zijn aanwezig. Kees: 'Ons peloton was wel klein geworden: van vijfenveertig man terug naar negenen-dertig'.

De weg te Ngandjoek waar op 18 maart 1949 vier kameraden van Kees sneuvelen

Ongeluk

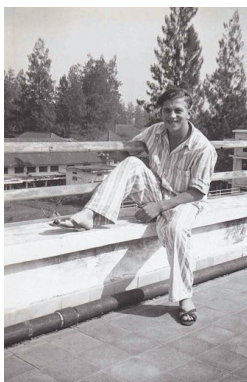
Die negendertig zullen er spoedig achtendertig zijn: nu is Kees aan de beurt. ‘Op 26 juli moest ik als pionier mee met de sweepploeg, bestaande uit drie wagens om de konvooiweg van Madioen naar Wilangan (een weg in de richting van Soerabaja) te sweepen. Om 6.30 uur vertrokken wij. Ik reed in de voorste Ford Lynx 47-198 met mijn vaste chauffeur Charles Beishuizen. Om 7.30 uur waren wij nog ongeveer twee kilometer van de buitenpost Tjaroeban van de Jagers, toen ik een ongeregeldeheid zag in het wegdek. Ik stond op het punt naar Charles te roepen dat hij moest stoppen, toen ik vlak voor de wagen een explosie zag en hoorde. Wij kregen een regen van zand en grind en, wat later bleek, brandende fosfor over ons heen. Charles bracht de wagen ogenblikkelijk tot stilstand. Door de fosfordamp konden wij bijna niet meer ademen en zijn snel uit de wagen gesprongen. Hierop kwamen luitenant Mighout en enige jongens uit de volgauto’s aanrennen om de fosforbrand rondom onze wagen te blussen. Toen werd er ook nog uit de kampong geschoten. Ik kon met mijn rechteroog niets meer zien en had wat schrammen en wat kleine brandwondjes aan mijn hoofd en nek. Mighout heeft gekeken en mijn oog verbonden. Charles had ook enige kleine wondjes en een buil op zijn hoofd. Hij kon nog gewoon doorrijden.’

Kees in het Marine Hospitaal te Soerabaja

Kees wordt zo snel mogelijk naar het veldhospitaal in Madioen gebracht. Daar kan men niets doen: het ziet er te ernstig uit. Direct per ambulance naar het vliegveld en met een Dakota naar Soerabaja. In het Marine Hospitaal aldaar blijkt zijn rechteroog niet meer te redden. Het wordt op 2 augustus verwijderd. ‘Ik heb van de zusters gehoord dat ik, toen ik uit de narcose bijkwam, heel erg heb liggen schelden. Ik heb me toen misschien voor altijd afgereageerd!’ Zijn broer Henk wordt per telegram op de hoogte gesteld. Hij krijgt een week verlof en toestemming om met het vliegtuig naar Soerabaja te gaan. Op 8 augustus staat hij aan het bed van Kees. De vreugde van het weerzien is onbeschrijflijk groot!

‘Ik kreeg van lieverlede wat meer bezoek, want het raakte bekend in Soerabaja dat ik in het hospitaal lag.

Kees is blij met het bericht dat hij naar huis mag.

Zo kwam Cees Witteman, deze woonde in de Rijswijkse Willem Marisstraat, en ook een zekere Ton Fonville, wiens vader eigenaar was van Hotel Kuys Witsenburg op de hoek van de Herenstraat en de Haagweg in Rijswijk.’ Ook jongens van zijn peloton, dat nu in het nabije Pasoeroean gelegd is, komen regelmatig langs.

Niet lang daarna krijgt Kees te horen, dat hij met het hospitaalschip ‘Grote Beer’ naar huis mag. De ‘grote dag’ zal 29 september zijn. ‘De jongens van mijn peloton hadden dat ook gehoord, en hebben mij toen een dag meegenomen naar

Kees krijgt bezoek van zijn broer Henk.

Pasoeroean om afscheid te nemen. Dat viel niet mee, want met deze jongens had ik sinds 25 maart 1947 opgetrokken en veel meegemaakt – moeilijke, maar ook leuke dingen. Het ergste vond ik dat zij moesten achterblijven. Ook al was er dan een staakt het vuren, het bleef gevaarlijk in de regio. Zij zouden uiteindelijk pas teruggaan in maart 1950, met nog honderdzesenvijftig man, wij waren vertrokken met tweehonderdvierentwintig man. Twaalf jongens waren gesneuveld, de rest was door verwondingen, ziekte en andere omstandigheden eerder naar huis gegaan. Al met al een trieste balans. De jongens hadden voor mij een aandenken bedacht: een portefeuille waarin ze hun namen hadden geschreven. Deze heb ik ook nog steeds.’

Naar huis

Op 29 september 1949 gaat Kees in de haven van Soerabaja aan boord van de ‘Grote Beer’. Op 24 oktober meert het schip in Amsterdam aan. Er staan bussen gereed. Die van Kees rijdt via de Bollenstreek, Leiden, Wassenaar en Voorburg naar Rijswijk. ‘Op de Rembrandtkade, waar mijn ouders woonden, hingen overal vlaggen uit, dat was de gewoonte als er iemand thuiskwam uit Indië. Om 14.00 uur stopte de bus bij nummer 12 en toen was ik, op een paar dagen na, precies na twee jaar weer thuis. Henny, vader en moeder en iedereen waren blij. Er was een hele drukte van familieleden. Ook waren er veel cadeaus, waaronder tien bloemstukken, zes taarten, twee fruitmanden en nog wat andere cadeaus. Om 20.00 uur kwam zelfs Leen Simmers, beheerder van Te Werve, op bezoek.’

Op weg naar meer waardering

Veel Indië-veteranen voelen zich, om het zacht uit te drukken, door de Nederlandse overheid niet gewaardeerd. Ook Kees. ‘Bij terugkomst kregen wij een ‘Ereteken Orde en Vrede’ met de gespen 1947, 1948 en 1949 en een briefje van prins Bernhard. Nadat ik het zelf heb moeten aanvragen, kreeg ik na vijfenveertig jaar het ‘Draaginsigne Gewonden’. Dit werd mij op 18 april 1994 uitgereikt door burgemeester Roscam Abbing van Rijswijk.’

Op initiatief van enkele burgers van Roermond wordt in 1990 ter plaatse het Nationaal Indië-monument 1945-1962 opgericht ter herdenking van de Nederlandse militairen die in de periode 1945-1962 vielen tijdens de strijd in het voormalige Nederlands-Indië en Nieuw-Guinea. Enkele jaren later plaatst de overheid er enige zuilen van roestvrij staal met daarin alle namen, ruim zesduizend, van de gevallen begraven. ‘Een mooi gebaar, maar wel een beetje erg aan de late kant’, merkt Kees op.

Het 'oude monument' met de waterspuwende karbouwenkoppen en kransen na de herdenking in 2007

Het steekt hem dat bij de jaarlijkse herdenking rond dat monument begin september niemand van het Koninklijk Huis aanwezig is. Zijn dochter Ineke klimt in de pen en kaart deze kwestie in een brief van 8 september 2008 aan bij de toenmalige minister-president, Jan Peter Balkenende. Een citaat uit die brief: ‘Zoals bekend is er geen nazorg voor de Indië veteranen geweest, men werd min of meer verguisd in Nederland. Uiteraard is men hier later meer aandacht aan gaan besteden maar voor velen is dit te laat geweest. Men vergeet vaak dat het merendeel gewone dienstplichtigen waren en verplicht uitgezonden werden doordat de regering deze keus had gemaakt, **de dienstplichtigen hadden geen keus**. We praten over jongens van net 19 jaar. Het zou voor heel veel Indië veteranen een beetje erkenning betekenen als de koningin akte de présence zou geven tijdens de jaarlijkse herdenkingsdienst’. Balkende schrijft ruim een maand later een brief terug waarin hij begrip toont, maar ook toelicht hoe de vertegenwoordiging geregeld is: ‘Ik moet u echter meedelen dat de staatssecretaris van Defensie namens de gehele regering aanwezig is geweest. Dit betekent dat hij ook namens H.M. de Koningin de herdenking heeft bijgewoond’.

Op 4 september 2010 is Gerdie Verbeet, voorzitter van de Tweede Kamer, bij de herdenking. Zij, zelf dochter van een Indië-veteraan, houdt een indrukwekkende toespraak. Voor Kees voelt het héél goed. Deze toespraak, én zijn dankbrief aan Verbeet, neemt hij integraal op onder de bijlagen in *Kees Kort, Een jongen in Indië*. Zijn eigenlijke memoires besluit hij met het volgende ontroerende verhaal *Ontmoeting met een TNI-militair*.

Ontmoeting met een TNI-militair

Door mijn werkzaamheden op Te Werve ken ik natuurlijk veel mensen. Onder hen bevond zich ook iemand van Indonesische afkomst, die op Te Werve tenniste en hockey speelde. Zijn naam was Soeripto – een voornaam dragen de meeste Indonesiërs niet. Hij was geboren op 31 december 1927 in Indonesië en bleef zijn hele leven Indonesisch staatsburger. Soeripto kwam in 1953 voor studie naar Nederland. Door de kwestie Nieuw-Guinea moest hij naar Duitsland verhuizen. In 1962 kwam hij terug naar Nederland, waar hij met een Nederlandse vrouw trouwde. Deze werkte bij Shell. Daardoor kon hij lid worden van de vereniging Te Werve en deelnemen aan het sportleven aldaar. Ik kende hem dus al heel lang. Toch bleek hij nog een verrassing voor mij in petto te hebben. Op een dag in maart 2005 stonden wij te praten over Indonesië, toen het gesprek op zijn en mijn militaire ervaringen kwam. Het bleek dat hij net als ik in 1947 op Oost-Java gelegerd was, zij het dat ik bij het Nederlandse leger diende en hij bij de TRIP (Tentara Republik Indonesia Palajang), een studentenonderdeel van de TNI. Bij de Tweede Politioele Actie overschreden wij met het Nederlandse leger in de buurt van Wlingi de demarcatielijn om opte rukken naar Blitar. Soeripto was één van de TNI-militairen die ons daar tegen moesten houden. Uit het gesprek bleek dat wij toen als militairen letterlijk en figuurlijk tegenover elkaar hebben gestaan.

Wij hebben jarenlang een vriendschappelijk contact met elkaar gehad, en dat veranderde niet toen het bovenstaande uitkwam. Integendeel. Op 17 augustus 2006 ben ik met hem en zijn echtgenote Fem naar de ambassade van Indonesië gegaan in verband met de herdenking van het verkrijgen van de onafhankelijkheid van Indonesië. Er was een dodenherdenking, het volkslied werd gespeeld, de vlag werd gehesen en er was een toespraak van de ambassadeur.

Er was een pleintje gemaakt op een verharde tennisbaan, waar allemaal kraampjes stonden waar je Indonesische hapjes kon kopen. Wij hebben daar ook gebruik van gemaakt en zijn daarna weggegaan, ook al omdat Soeripto helaas slecht ter been was. Er waren bij de herdenking vrij veel Indonesiërs, maar ook wel wat Nederlanders aanwezig.

Soeripto is vervolgens op 7 september 2006 met mij per trein meegegaan naar het Indië-monument in Roermond, waar jaarlijks de 6.200 Nederlandse militairen herdacht worden die in Indonesië zijn omgekomen. Het was een geslaagde reis en Soeripto vond het een emotionele bijeenkomst.

Misschien vinden sommige mensen het gek dat wij gezamenlijk de bijeenkomsten hebben bezocht, maar ik ben van mening dat wij geen vijanden waren. Soeripto kwam voor zijn land op en wij werden als gevolg van politieke besluiten van de Nederlandse regering naar een mooi land gestuurd.

Mijn vriend Soeripto is op 30 november 2007, een maand voor zijn tachtigste verjaardag, overleden.

Besluit

En Kees? Die overlijdt op 28 oktober 2019, bijna 92 jaar oud. Aan zijn verbondenheid van vijftenzeventig jaar met Te Werve – de laatste tijd arriveert hij er 's morgens per scootmobiel – is voorgoed een einde gekomen. Maar voor geïnteresseerden liggen in de oranjerie, de werkruimte van zijn club 'groene vrijwilligers', nog exemplaren van zijn ontroerende boek *Kees Kort, Een jongen in Indië*.

Rijswijk,
25 november 2019

---

¹ De meeste foto's in dit artikel die in Nederlands-Indië gemaakt zijn komen uit de drie albums van Kees Kort.

² Kort, Kees, *Een jongen in Indië, De memoires van een dienstplichtig huzaar 1947-1950*, vormgegeven door zijn dochter Els Kort. Dit boek is in eigen beheer uitgegeven.

³ Deze periode, waarin duizenden slachtoffers vallen, wordt 'Bersiap' genoemd. Dit is Maleis voor 'wees paraat'.

⁴ Deze baanbrekende historisch-sociologische studie verschijnt in 1970. Beide onderzoekers-veteranen verzamelden tijdens hun actieve diensttijd in Midden-Java documentatie over tachtig vermeende militaire gewelddaden. Zij oefenen kritiek op de beschrijving van de 'excessen' in de gelijknamige regeringsnota als individuele en geïsoleerde gevallen en op het buiten schot blijven van de verantwoordelijke militaire en burgerlijke leidinggevenden.

⁵ *Rawagede, 9 december 1947* gaat over de massaslachting in de gelijknamige plaats, nu Balongsari (West-Java) geheten. Minstens honderdtwintig Indonesische mannen zijn er standrechtelijk geëxecuteerd. De scriptie leidt tot een opziendbarend proces op 14 januari 2011. Op die dag verliest de Nederlandse staat in Den Haag een rechtszaak die negen hoogbejaarde Indonesiërs, één mannelijke overlevende van Rawagede en acht weduwen, al in 2008 aanspannen. De Nederlandse overheid biedt voor de specifieke massaslachting excuses aan, een unicum in de na-Indische geschiedenis. Liesbeth Zegveld, advocate en bijzonder hoogleraar internationaal humanitair recht, wordt het met de minister van Buitenlandse Zaken, Uri Rosenthal, eens over een schadevergoeding van 20.000 euro per aanklager.

⁶ Limpach, Rémy, *De brandende kampongs van Generaal Spoor*, Boom, Amsterdam, 2018⁴, pagina 21

⁷ De geschiedenis van de veranderende visie op de door Nederland destijds gevoerde neo-koloniale oorlog in Indonesië wordt uitgebreid beschreven in het internetartikel *Brandende kampongs en enkele brandende vragen*. Voor geïnteresseerden volgt hier de link: <https://fransholtkamp.files.wordpress.com/2018/12/de-brandende-kampongs-van-generaal-spoor.pdf>